

Heic regum sceptrum dominus tenet,
20. Orbisque habenas temperat,
Et volucrem currum stabilis regit,
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
25. Hæc dices, memini, patria est mihi,
Hinc ortus, heic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere,

INTERPRETATIO.

Hic rex regam tenet sceptrum, & moderatur regimina mundi, immotusque gubernat currum mobilem, moderator præclarus rerum. Si tuum iter reportet te huc reversum, quam patriam nunc oblitus qua-

ris, hac, dices, recordor, est mea patria; hinc ortus hic quiescam. Ex quâ sede se volueris convertere oculos ad tenebras terrarum, quas deseruisti,

NOTE.

tum: unde doctissimus noster Antonius Hallæus in epigrammate, cuius illud est argumentum,

*At sola Empyrei moles altissima cœli,
Sancta Dei Divumque domus, vertiginis expers
Stat firma, & motu numquam turban-
te cietur;
Congrua nam ratio vult, altâ ut pa-
ce frumentum,
Atque quiescentium, sedes immota quies-
cat.*

Deus, qui nunc appellatur regum Dominus, juxta illud Apoc. 19. rex regum & Dominus dominantium; & coruscus rerum arbiter, ut à Seneca in Herculefur. v. 204, vocatur magnus Olympi rector & mundi arbiter, hinc perhibetur sceptrum tenere, orbis habenas temperare, & volucrem currum stabilis regere: quia quavis Deus ubique sit, ubique agendo; Deus tamen, utpote qui peculiari modo agit in hoc cœlo, peculiari etiam modo in hoc cœlo videtur existere. Psal. 148. Confessio & gloria ejus super cœlum & terram. Quinetiam ipse Aristoteles

1. de mundo: *summam*, inquit, & primam sedem mundi sortitus est Deus. Hæc est nostræ mentis patria, adeo ut vel ipsi reges, quatenus hi in terris habitant, exsules haberi possint: sicut hic dicitur.

19. *Sceptrum.*] Sceptrum, ipsâ nominis origine, est baculus sive virga regalis: unde signo pro re significata posito, sceptrum idem est quod imperium hominis, à quo etiam ad Deum propter quandam imperandi similitudinem transfertur.

20. *Orbis habenas.*] Similitudine sumptu ab equis, quos habenis huc illicque ad nutum flectimus: Deus quippe omnia sic regit, ut omnia, quo cumque voluerit, moveantur.

21. *Volucrem currum.*] Auctor videtur speciatim intelligere omnem mobilis cœli orbem, generatim tamen universus Mundus corporeus dici potest *volucris currus*: quia cum Mundus ille sit moles adeo conferta, nihil ut sit illic vacui, propterea nullus sit in Mundo motus, quin initi fiat materia mota circuitus.

Quos miseri torvos populi timent,
30. Cernes tyrannos exsules.

INTERPRETATIO.

videbis tyrannos, quos gentes afflita me- | cios exsulare.
tuunt sibi infensos, ex hæc patriâ eje-

NOTE.

29. & 30. *Torvos tyrannos.*] Torvus rō cùm exsul, sive ut nonnulli scribunt, exsol dicatur quasi ex Solo sive patriâ pulsus, cumque tyranni in terris habitantes ex Solo sive potius cœlo, patriâ suâ veluti expulsi sint, ideo vi- deri possunt exsules. Ad Hebr. 13. Non habemus hic manentem civitatem sed fu- Geor. 3. Optima torve forma bovis. Por- turam inquirimus.

265 ANICII MANLII SEVERINI BOETII
git. Sed summum, inquit, bonum, quod æquè malis bonisque propositum, boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero variam per cupiditatem, quod adipiscendi boni naturale officium non est, idem ipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas? Minime, 5. inquam, ^a nam etiam, quod est consequens, patet. Ex his enim quæ concesseram, bonos quidem potenteis, malos verò esse necesse est imbecilleis. Rectè, inquit, præcurris, idque, uti medici sperare solent, indicium est erectæ jam, resistenterque naturæ. ^b Sed quoniam te ad intelligendum promissimum esse conspicio, ^c crebras coacervabo rationes. Vide enim quanta vitiosorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem pervenire queunt, ad quod eos naturalis dicit, ac penè compellit intentio. Et quid? si hōc tam magno ac penè invicto præuentis naturæ desererentur auxilio? Considera verò quanta sceletatos homines habeat impotentia. Neque enim levia, aut ludicra 15. præmia petunt, quæ consequi atque obtinere non possunt: sed circa ipsam rerum summam, verticemque deficiunt, nec in eo miseris contingit effectus, quod solum dies, noctesque moluntur: in quâ re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens, ad eum locum usque pervenire potuisset, quo nihil ulterius pervium jaceret incessui, ambulandi potentissimum esse censeret: ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra est, apprehendit, potentissimum necesse est judices. Ex quo fit, ^c quod huic objacet, ut iudicisti, iudem viribus omnibus videantur esse deserti.

INTERPRETATIO.

^a quin. ^b frequentes. ^c è contrario.

NOTÆ.

Deus vocat: sic ex duobus hominibus, | 5. Sed quoniam te, &c.] III. Argumenti genus. Si quò spectet intentio, consideraveris, hinc quædam tam bonorum, quæ malorum patebit in infirmitas; sed malorum major. Utrumque, inquam, patebit infirmitas: quoniam cum utriusque ad summum bonum adspirent, huc neutri pervenire possunt, nisi præunte, ducente, aut ferè compellente intentione, magno illo ac penè invicto præuentis naturæ vel potius Dei auxilio, quam intentionem à Deo ad Deum ipsum adipiscendum acceperunt: quod autem majori opus est auxilio ad progrediendum, eò minores videntur progrediendi vires. At major malorum patebit infirmitas: sicut enim ex duabus proficiscentibus ille potentior, qui

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIAE. LIB. IV. 267
Cur enim relictâ virtute vitia sectantur? ⁶ inscitiae bonorum? sed quid ^a enervatus ignorantiae cæcitate? An sectanda noverunt? sed ^b transversos eos libido præcipitat, sic quoque intemperantiâ fragiles, qui ^b obductari vitio nequeunt. ^c An scientes, volentesque bonum 5. deserunt, ad vitia deflectuntur? Sed hoc modo non solum potenteis esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium, quæ sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuiquam mirum fortè videatur, ut malos, qui plures hominum sunt, eodem non esse dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, 10. eos malos esse non abnuo: sed, eodem esse, purè atque simpliciter nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris, simpliciter vero hominem appellare non possis: ita vitiosos, malos quidem esse concederim, sed esse absolute nequeam confiteri. Est enim, quod ordinem retinet, servatque naturam: quod verò ab hac deficit, esse etiam, 15. ^c quod in suâ naturâ situm est, derelinquit. Sed possunt, inquires, mali: nec ego quidem negaverim; sed hæc eorum potentia non à viribus sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quæ minimè valerent, si in bonorum efficientiâ manere potuissent. Quæ possibilis est eos evidentiâ nihil posse, demonstrat. ^d Nam si, uti paullo antè collegimus, malum nihil est, cum mala tantummodo possint, nihil

INTERPRETATIO.

^a infirmius. ^b resistere. ^c quoad potest.

NOTÆ.

incedens ad eum usque pervenit locum, ultra quem progredi non licet; ille verò infirmior, qui ab eo, ad quem pervenire intendit, loco deflectens ne illum quidem attingit locum, ad quem errore suo videbatur duci: ita boni, ut-pote qui ad ultimum finem, compellen-te tamen Deo, accedunt, potentiores; mali verò, utpote qui, nihil obstante insitâ propensione, ab ultimo fine aberantes ne hæc quidem attingunt bona, quibus noctes diesque inhiant, infirmiores sunt: quod attendenti ad causas hujusmodi erroris magis ac magis patet: nam vel mali recedunt ab eo, quod insita illorum inclinatio ferre videtur, ignoratione, vel perturbatione, vel scientiâ voluntateque.

6. *Inscitiae-ne?*] Seu boni veri, à quo recedunt; seu boni ementiti ad quod accedunt; sed ignoratione, utpote quæ nihil est, nihil est infirmius. An

7. *Transversos eos libido precipitat?*] Hoc est, an perturbatione? at hoc magnum est argumentum infirmioris mentis, quippe quæ mancipi corporis motibus victa obsequitur.

8. *An scientes volentesque bonum deserunt, ad vitia deflectuntur?*] Sed hōc modo non solum potentes esse, sed omnino esse desinunt, non quidem quoad rem spectat: improbi enim illi semper ex mente & corpore, duabus rebus inter se conjunctis, constant: sed quoad modum attinet: cum enim Deus non minus sit finis ultimus mentis humanæ, quam ejusdem est prima causa; ut mens humana dicatur esse secundum modum, hæc ad Deum debet tendere ut notione, sic voluntariâ propeensione, quo modo improbi ad Deum non tendunt.

9. *Nam si malum nihil est, &c.*] Prædicta improborum infirmitas confirmari potest ex naturâ ipsius mali, ex potesta-

PROSA II.

ARGUMENTUM.

EX prædictis Philosophia demonstrat, & probos potentes & improbos impotentes esse.

TUM ego, ¹ Papæ, inquam, ^a ut magna promittis! nec dubito quin possis efficere: tu modo quem excitaveris, ne ^b moreris. ² Primum igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis viribus esse desertos, agnoscas licebit: quorum alterum demonstratur ex altero. Nam cùm bonum, malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali: at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed ut nōstræ sententiae fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde de proposita confirmans. ³ Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus; voluntas scilicet, ac potestas: quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggrediur quidem quisque quod non vult: at si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo sit; ut si quem videoas adipisci velle, quod minimè adipiscatur, huic obtinendi quod voluerit, defuisse ^c valentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem verò effecisse quod voluerit, videoas, num etiam potuisse dubitabis? Minimè. Quod verò quisque potest, in eo validus; quod verò non potest, in hoc imbecillis esse censendus est.

INTERPRETATIO.

^a quanta. ^b retardes. ^c potestatem.

NOTÆ.

^{1.} *Papa.*] *Papa*, sive ut loquitur Plautus *baba*, est interjectio hominis mira subito accipientis; quod, ut concicimus, hæc voces primæ sint, quas pueri omnia ut ignorantes sic admirantes proferre soleant.

^{2.} *Primum igitur, &c.*] Philosophia proponit, quod sibi in hac oratione probandum incumbit, videlicet & probos

potentes & improbos impotentes: id autem probabit tripli argumentorum genere, quæ contrahere conabimur.

^{3.} *Duo sunt, &c.*] I. Argumenti genus. Quicumque homo id adipiscitur quod vult, is potens est: quicumque verò vult aliquid, quod non adipiscitur, is est impotens: quod effectus humanus, unde quis judicatur esse vel non

Fateor,

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ. LIB. IV. 265

Fateor, inquam. Meministne igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem voluntatis humanæ, quæ diversis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, id quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum, eoque modo cùm beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minimè, inquam, recordor, quoniam id memoria fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiscretæ intentione ad bonum pervenire nituntur? Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiscuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò si adipiscerentur, quod appetunt bonum, mali esse non possent. Ita est. Cùm igitur utrique bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi verò minimè; non dubium est, bonos quidem potentes esse, qui verò mali sunt, imbecilles. Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, nec consequentiam potest considerare rationum. ⁴ Rursum inquit: Si duo sint, quibus idem secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio id ipsum agat, atque perficiat; alter verò naturale illud officium minimè administrare queat, alio verò modo, quam naturæ convenient, non quidem impleat propositum suum, sed imitetur implentem; quemnam horum ^b valentiores esse decernis? ^c Etsi conjecto, inquam, quid velis, ^d planius tamen audire desidero. Ambulandi, inquit, motum secundum naturam esse hominibus, num negabis? Minimè, inquam. Ejusque rei pedum officium esse naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliisque, cui hoc naturale pedum desit officium, manibus nitens, ambulare conetur, quis horum jure valenter existimari potest? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officij potens, eo, qui idem nequeat, valentior sit, nullus ^e ambi-

INTERPRETATIO.

^a ex instinctu naturæ. ^b potentiores. ^c riūs. ^d dubitat.

^e quamvis conjecturâ affequor. ^f clausus.

NOTÆ.

esse potens, necessitudinem habeat cum voluntate & potestate, quarum utraque est in primo, & altera tantum in secundo illo homine. Atqui homo probus id adipiscitur quod vult: improbus verò quod vult non adipiscitur: cùm uterque suam velit beatitudinem, quam probus, non improbus adipiscitur: si quidem ut bonus non dicitur nisi adceptione boni summi, ita malus non dicitur nisi privatione ejusdem boni.

^{4.} *Rursum si duo sint, &c.*] II. Argumenti genus. Ex duobus, quibus ab ipso naturæ auctore constitutum est aliquid tendere, si alterum officio pàrens, illuc tendat; alterum ab officio descendens aut moretur, aut certè aliò deflestat, prius potens, posterius impotens haberi debet: cùm enim potentia nihil sit aliud, quam instinctus ille ab auctore naturæ acceptus, potentia est pervenire, imbecillitatis non pervenire quod

L1

posse improbos liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas, quænam sit hujus potentia vis, summo bono nihil potentius paullo antè definivimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, facere malum nequit. Minime. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines 5. putet? Nisi qui insanias, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent. Cum igitur, bonorum tantummodo potens, possit omnia; non verò queant omnia potentes etiam malorum: eosdem, qui mala possunt, minus posse manifestum est. Huc accedit, quod omnem potentiam inter expetenda numerandam, 10. omniaque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturæ suæ cacumen, ostendimus. Sed^a patrandi sceleris possilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus honorum quidem potentia, malorum verò 15. minimè dubitabilis appetit infirmitas. Veramque illam^b Platonis esse sententiam liquet, Solos, quod desiderent, facere posse sapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat, quod verò desiderent, explere non posse. Faciunt enim quælibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum, quod desiderant, se adepturos putant; sed minimè 20. adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem^c probra non veniunt.

INTERPRETATIO.

a *potentia peccandi*. b in *Gorgia* & *Alcibiade* primo; unde Boëtius videtur c quam tamen improbi, etiam peccant do, expetunt, sua hæc rationum momenta hausisse.]

NOTÆ.

te Dei, & ex appetitu ipsius hominis. 1. est, 3. ex appetitu ipsius hominis: nam quicquid habet rationem potentia, il- 1. quidem ex natura ipsius mali: nam qui nihil potest, ille non potens sed potius impotens haberi debet: Sed improbus nihil potest: quandoquidem ma- lum, quod posse dicitur, ex dictis nihil est. 2. ex potestate Dei: quia quicquid est potentia, illud Deo convenit: siquidem Deus est summum bonum, quod supra probatum est esse omnipotens. Sed Deo non convenit, quod improborum est, posse malum: alioqui non esset summum bonum: igitur nihil est potentia in malo adeoque nec in improbo homine, quatenus hic improbus

Quæ omnia confirmantur auctoritate Platonis, qui in *Gorgia* & *Alcibiade* maximam partem eorum, quæ in hac oratione dicta sunt, docuisse videtur.

METRUM I.

CARMEN constans ex duplice genere versuum alternorum, quorum prior ex quatuor trochæis, spondeo aliquando permutandis; posterior ex tribus pedibus, nempe spondeo vel anapæsto, dactylo, & spondeo constat.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA prædictam improborum infirmitatem exemplo confirmans, ostendit, tyrannos sede, veste, armis, vultu, affectuque terribiles, quot perturbationibus, totidem dominis subditos opprimi.

Quo s' vides sedere celsos
Solij culmine reges,
Purpurâ claros nitente,
Septos tristibus armis,
5. Ore torvo comminantes,
Rabie cordis anhelos;
Detrahat si quis superbis
Vani tegmina cultûs,
Jam videbit intus arctas
10. Dominos ferre catenas.

INTERPRETATIO.

Quos principes cernis sedere sublimes in | rogantibus si quis auferat velamina ornata fastigio sedis regia, splendidos ostro fulgenti | menti manis, statim animadvertis, hos te, stipatos armis crudelibus, minaces vulnus | principes intrinsecus premi vinculis tenacius aspero, percitos furore cordis, ab his arcibus:

NOTÆ.

1. & 2. Quos vides reges.] Philosophia amplius probatura, malos esse infirmos, ostendit etiam principes, qui vulgo habentur fortissimi, in hoc im- potentes, quod perturbationibus suis victi his subficiantur: propterea eorumdem principum potestatem primùm commendat; deinde enumerat eorumdem perturbationes.

2. Solij culmine.] Primum regum potestas commendatur. 1. ab eorum sede, culmine solij. 2. à vestibus, purpurâ claros; 3. ab armis sive satellitibus, septos tristibus armis. 4. à vultu, ore torvo comminantes. 5. ab affectu mentis, rabie cordis anhelos. Ubi nihil videtur notandum; cum jam explicuerimus solium, purpuram, os torvum.